

O P I J A T I Z P R O Š L O S T I

APSINT

POVRATAK ZELENE VJEŠTICE

Nakon praške baršunaste revolucije mladi su zapadnjaci otkrili apsint za koji se vjerovalo da se odavno više ne proizvodi. Piće uz koje su ludovali boemski pariški slikari s kraja 19. stoljeća ponovno je postalo "čarobni napitak" trendovski orijentiranih umjetnika, *gothic*-rokera i poklonika crne magije. To što je u Britaniji skup, a u Americi ilegalan, pomaže održavanju njegova kultnog statusa

PIŠE VELIMIR CINDRIĆ

U povodu nedavnoga izlaska 200. broja popularnog britanskog glazbenog magazina Q u prigodnim se intervjuima glazbenim zvijezdama današnjice postavljalo pitanje što bi željele imati u dvije stotine primjeraka? Ozloglašeni *goth-rocker* Marilyn Manson poželio je dvjesto boca apsinta. Slučajno? Nimalo. Zloglasno piće prošlosti, "kokain 19. stoljeća", zahvaljujući povratku dekadencije doživljava svoj svjetski *revival*.

Uvijek spremni na ekscentričnost, odmah su reagirali Englezi. Najprodavaniji naslov engleske izdavačke kuće Dedalus, glavnog autoriteta na području dekadentne literature, u prošloj je godini bila izvrsna knjiga *Absinthe* Phila Bakera.

Zašto je to piće na tako zlu glasu? Apsint je jedno od najjačih alkoholnih pića ikad proizvedenih, a dodatni psihotropični učinak daje mu njegov, naoko običan, sastojak - pelin. Svoj je zlokobni pohod apsint započeo potkraj 18. stoljeća u Švicarskoj kao tonik spravljen na osnovi pelina. Očinstvo napitka pripisuje se liječniku Pierreu Ordinaireu. Recept je promijenio nekoliko ruku dok nije došao do Henri-Louisa Pernoda, koji je na njemu stvorio carstvo *Pernod*. Proizvodnja pića ubrzo se preselila u Francusku, a zbog njegove nagle popularnosti razvila se i velika konkurencija. Apsint cijenjenih marki, poput Pernoda, obično je sadržavao 60 posto alkohola, no bilo je i onih s 90 posto.

Najveću je popularnost postigao u Francuskoj. U početku je u njemu uživala samo buržoaska publika, no uskoro je to piće ostavilo tri krvava traga - među boemima, ženama i radnicima alkoholičarima. Zamišljen kao aperitiv, koji se pije najviše jedanput na dan, apsint je potpuno izmakao kontroli i postao monstrum uništenja i smrti. Zbog pojave filoksera, koja je uništavala vinovu lozu, apsint je odjednom postao jeftiniji od vina. Posljedice su bile katastrofalne - apsint je

od "zelene vile" i "zelene muze" postao "zelena vještica" ili "kraljica otrova". Demonizirano piće koje je izazvalo moralnu paniku tad se već čvrsto povezivalo s gubljenjem razuma. Protivnici apsinta pisali su: "Ako se apsint ne zabrani, naša će zemlja ubrzo postati tapecirana ćelija u kojoj će jedna polovica zemlje navlačiti ludačku košulju drugoj."

Piće koje su jedni nazivali slatkim dekadencijom, inspiracijom i slobodom, a drugi tvrdili da potiče na ubojstva te izaziva ludilo i očaj, u Francuskoj je zabranjeno 1915., ali je u međuvremenu postalo simbol francuske dekadencije, romantizirane vizije Pariza kao "u zlu ogrezloga grada", te je slavljeno u umjetničkim i dekadentnim krugovima duboko u 20. stoljeće.

"Povijest apsinta", piše u svojoj knjizi Baker, "sadrži aspekte koji moraju otrijezniti i najveće romantike: ovisnost, propadanje i smrt." Jedna od prvih žrtava apsinta među umjetnicima bio je francuski pjesnik Alfred de Musset, a slijedili su ga Baudelaire, Paul Verlaine i Rimbaud.

Parizot su lutali i mnogi drugi ovisnici o apsintu, poput Augusta Strindberga i

MUZEJ APSINTA Književnica Marie-Claude Delahaye, ključna osoba za povratak apsinta na francusku scenu, uz ostalo autorica knjige "Apsint: Povijest zelene vile", vlasnica je Muzeja apsinta (*Le Musée de l'Absinthe*) u Auvers-sur-Oise, gradiću gdje je pokopan slikar Vincent van Gogh. U muzej, otvoren 1994., smjestila je zanimljivu kolekciju koju je počela skupljati 1981., kad je na jednom pariškom buvljaku našla fino izrađenu žlicu za apsint s motivom pelina. Ta se žlica može vidjeti u Coppolinu filmu *Dracula* kad Gary Oldman izvodi apsintski ritual u podrumu viktorijanske zgrade u Londonu

Alfreda Jarryja, koji je apsint i ostala alkoholna pića konzumirao u nevjerojatnim količinama. On se najradije družio sa slikarom Henrijem de Toulouse-Lautrecom, koji je osobito volio ubojitu kombinaciju apsinta i vinjaka, poznatu pod nazivom "potres". Dakako da je takva scena nudila bezbrojne teme različitim umjetnicima - Zoli za roman *Nana*, a Manetu, Degasu i Picassu za portrete *absinteura*.

Absinthomania je, zbog halucinacija, delirija, ali i dotad nepoznatih simptoma alkoholizma, uskoro zainteresirala i liječnike. Otkriveno je da je apsint pogubniji od ostalih alkoholnih pića zbog vrlo otrovne tvari apsintova gorkog eteričnog ulja - *thujonea*. Ta supstancija, po strukturi identična kamforu, slična je i supstancijama u terpentinu, koji je pio Van Gogh, što je sve dovelo do istog rezultata - ludila. Iako je apsint i znanstveno proglašen "ludilom u boci", uživatelji se nisu dali smesti. Potrošnja "demokratiziranog apsinta" u Francuskoj je 1910. dosegla 36 milijuna litara godišnje, a piće je postalo glavni porok proletarijata. Utrostručio se broj hospitaliziranih ludaka, a podaci pokazuju da je devet od deset slučajeva ludila bilo izazvano trovanjem apsintom. Napokon, tri

Suvremene vrste apsinta sadrže i do 75 posto alkohola. No, nije alkohol glavni razlog za njegov zao glas, nego otrovna tvar *thujone*, koju sadrže eterična ulja u tom piću koje je punilo ludnice potkraj 19. i početkom 20. stoljeća. Danas se apsint proizvodi većinom u Češkoj i Španjolskoj

APSINTSKA KARTA

Originalni absint vjerojatno je sadržavao veću količinu pelina. Na taj zaključak navodi često isticanje opake gorčine pića, koje nema u suvremenim varijantama. Zakoni Europske unije zabranjuju absint koji sadrži više od 10 miligrama *thujonea* po kilogramu, dok se udio u absintu iz razdoblja *belle époque*, procjenjuje na 60-90 miligrama, a jedan izvor spominje čak 260 miligrama. Na današnjem svjetskom tržištu (osim europskoga, značajno je japansko) u ponudi su dvije osnovne vrste apsinta: francuskog, odnosno španjolskog stila, koji je sličan Pernodu, samo jači, zamuti se pri dolijevanju vode i zelene je boje, te češkog stila, koji je plavičast, ne muti se i često ga uspoređuju sa sredstvom za pranje stakla. Cijena je svima približno 500 kuna po boci.

PERE KERMANN'S ABSINTHE (60 posto alkohola) - francuski, ali češkog stila. Ima zanimljivu etiketu, ali je vrlo lošeg okusa, sintetičkog poput vodice za usta, bez arome anisa, ali s natruhama arome vanilije, umjetne plave boje. Ne muti se pri dolijevanju vode. Ukratko, razvodnjeni alkohol s umjetnim aromama. Samo za izvoz.

Bakerova ocjena: 0

TRENET (60 posto alkohola) - francuski, ali češkog stila. Vrlo sličan prethodnome, ali donekle s okusom lijeka. Jedina mu je dobra strana što se prodaje u malim bocama. Samo za izvoz.

Bakerova ocjena: 0

HABSBURG (75 posto alkohola) - bugarski. Vrlo zelen, jak i ne baš ugodna okusa. Izrazito alkoholni okus jedva je narušen aromom anisa i nešto nejasnih umjetnih aroma.

Bakerova ocjena: 1

PRAGUE (60 posto alkohola) - češki. Nešto manje otrovan od prethodna tri. Solidan okus anisa s nešto mentola. Etiketa savjetuje serviranje sa šećerom ili medom. S obzirom na ostale apsinte češkog stila, nije tako loš.

Bakerova ocjena: 3

HILL'S (70 posto alkohola) - češki. Doajen čeških apsinta prozirne plavičaste boje kojim je počeo *revival*. Bogatiji, puniji i začinjniji od svojih imitatora (Trenet, Kermann). Bez izrazite je anisove note i ne muti se pri dolijevanju vode, ali tada dobiva ugodniji miris po cimetu.

Bakerova ocjena: 3

SEBOR (55 posto alkohola) - češki. S 10 miligrama *thujonea* po kilogramu, vrlo je zelen i tamniji od većine. Blagog okusa na anis s jakim aromom slatkog korijena, bogatog

biljnog i vrlo aromatičnog okusa. Izaziva opijenost s povišenim raspoloženjem. Muti se pri dolijevanju vode. Uz sljedeći, daleko je ispred svih ostalih apsinta češkog stila.

Bakerova ocjena: 4

KING OF SPIRITS (70 posto alkohola) - češki. Izrazito organske maslinaste boje s 10 miligrama *thujonea* po kilogramu i s talogom od lišća, stabljika i sjemenki. Prilično gorkoga biljnog okusa, nekima i pregorkoga, izrazito podiže raspoloženje i potiče na smijeh.

Bakerova ocjena: 4

MARI MAYANS (70 posto alkohola) - španjolski. Ugodan s punim, vrlo jakim, svježim i jednostavnim, ali izraženim okusom anisa sličnim Pernodu. Čistoća okusa gotovo maskira veliku alkoholnu jačinu. Pomalo neprirodne, blijedo-zelene boje, jako se zamuti pri dolijevanju vode.

Bakerova ocjena: 5

LA FÉE (68 posto alkohola) - francuski. Franšizni projekt Marie-Claude Delahaye (vidi: Muzej apsinta) temeljen na autentičnom receptu iz 19. stoljeća. Boce nose etiketu s potpisom gospođe Delahaye, najvećeg svjetskog autoriteta za absint. Manje "čist" od Mari Mayans, manje sladak, s većom biljnom kompleksnošću. Jaki okus anisa s nešto okusa na lijek te s natruhama whiskyja i ruma. Dodavanje vode daje ugodnu zelenu boju, uklanja slatkoću i omogućuje biljnim aromama puni izražaj. Vrlo osvježavajuće, ako se to može reći za tako ubojito alkoholno piće. Samo za izvoz.

Bakerova ocjena: 5

OSTALO

Valja još spomenuti švicarski **La Bleue**, absint u poluilegalnoj distribuciji sa 60 mg *thujonea* po kg, koji ima dubiozan pravni status čak i u Švicarskoj, te najskuplji od svih, češki **Logan 100** sa 100 mg *thujonea* po kg i nešto manjim alkoholnim udjelom od uobičajenog

"Zelena vila" donosi halucinacije, ludilo i smrt, ali to ne umanjuje njezinu privlačnost. Popularnost apsinta raste zbog američkog gotičkog subkulturnog pokreta

dana nakon izbijanja Prvoga svjetskog rata zabranjena je prodaja, a sedam mjeseci poslije i proizvodnja apsinta u Francuskoj.

Uz Pariz, absint je uporište našao u Londonu među vodama i poklonicima pokreta dekadencije i esteticizma, koji su svoj vrhunac dosegli u prvoj polovici 90-ih godina 19. stoljeća. Oscar Wilde razvio je romantičnu ideju o absintu i u njemu otkrio sve značajke halucinogenog iskustva droge. "Absint ima predivnu zelenu boju. Čaša apsinta tako je poetična..." govorio bi dok je, pred njegovim očima, iz poda pariške kavane nicalo tisuće šarenih cvjetova. Notorni engleski dekadent Alister Crowley zvani The Great Beast (Velika Zvijer) napisao je esej *Zelena božica*, u kojem slavi moć apsinta.

Za razliku od obožavatelja, umnogome trijezniji i neutralniji sud nalazimo kod Georgea Saintsburyja, velikog poznavatelja alkoholnih pića, osobito vina: "Absint je napravio popriličnu štetu. Njegov je temelj isuviše jak, da ne kažem preotrovan, da bi se slobodno konzumirao. U pravila, proizvodi se zastrašujuće jak i nitko, osim potpunih ludaka, ne bi ga pio čistog." Absint se ne pije čist iz još jednog, vrlo bitnog razloga, jer se time gubi obredni postupak pripreme važan narkomanima. Klasična francuska priprema propisuje polagano ulijevanje hladne vode u čašu dozom (narkomanski izraz koji se nikad ne rabi, recimo, za *whisky*), čime se tekućina zamagľjuje (*louche*). Absint pobijeli i postaje neproziran kad voda poremeti omjer alkohola i biljnog ekstrakta, te uzrokuje prijelaz eteričnih ulja iz alko-

holne otopine u koloidnu suspenziju, nakon čega piće mijenja nekoliko tonova zelene boje. U svakom slučaju, znalcu absint ne priprema konobar, nego on sam, što je dio užitka.

Kad je absint zabranjen u Francuskoj, polako je i zaboravljen, a s

američkom jazz kulturom došla je i moda ispijanja koktela. No, slava apsinta nije se posve zatrla, nego se jednostavno prenela u druge dijelove svijeta. Apsint su u Americi pili Edgar Allan Poe i Eugene O'Neill, a u vrijeme prohibicije bio je vjerojatno zdraviji napitak od džina spravljenog u kadi. Među američkim piscima najodaniji poklonik apsinta bio je Ernest Hemingway, najviše zbog dugih boravaka na Kubi i u Španjolskoj, gdje apsint nikad nije bio zabranjen.

Iako je ostao zabranjen i nakon Drugog svjetskog rata, apsint je u Americi ponovno izronio zaslugom gotičkog subkulturalnog pokreta. Na Internetu su se pojavile mnoge stranice o apsintu, a u poznatom Coppolinu filmu *Dracula* (1992.) Gary Oldman s Minom u podrumu viktorijanskog Londona izvodi apsintski ritual govoreći joj: "Apsint je afrodizijak duše. Zelena vila koja živi u apsintu želi tvoju dušu, ali sa mnom si sigurna."

Zbog njegova se ilegalnog statusa u Americi podigla prašina kad je Hillary Clinton, tad još prva dama Amerike, snimljena za posjeta Pragu s čašom apsinta pred sobom na stolu. Nikad nije priznala je li ga i popila.

Upravo je Prag bio središnje mjesto povratka "zelene vještice". Nakon češke baršunaste revolucije, 1987., u Prag su ubrzo stigli mladi zapadnjaci. John Moore, bivši gitarist sastava *Jesus and Mary Chain*, otkrio je apsint u jednom praškom baru. "Prvi učinak bio je gotovo trenutčan. Alkohol kao da je bio unesen injekcijom, a ne gutanjem, bez postupnog ulaska u krvotok", bili su njegovi dojmovi. Apsint koji je probao Moore bio je marke Hill, proizvod iz dvadesetih obnovljen 1990. i prilično drukčiji od tradicionalnog francuskog (ima neznatni okus anisa i ne zamućuje se ulijevanjem vode).

Za razliku od SAD-a, Francuske, Belgije, Švicarske, Italije, Njemačke i Bugarske, apsint nikad nije bio zabranjen u Velikoj Britaniji, jednostavno zato što je zadržao *image* pića intelektualaca i nije se proširio u masama, dakle nije postao "društveni problem".

Češki apsint promoviran je u Britaniji 1998. i izazvao je veliko zgražanje u tisku, koji ga je usporedio s istodobnim uzimanjem votke, marihuane i LSD-a. "Bolju reklamu ne možete kupiti nikakvim novcem", trljao je ruke uvoznik.

Bliže središtu kontrakulture apsint je dospio još godinu dana ranije s videospotom skupine *Nine Inch Nails* u kojem Trent Raznor priprema apsint. Među prvim konzumentima u Britaniji bio je i Johnny Depp, izvještačeni holivudski boem, a skupina *Suede* u londonskom je klubu China White, 1999., uz apsint proslavila izlazak svog novog albuma. Slijedili su ih Eminem i Marilyn Manson. Apsint se vratio u

EKSKLUZIVNO: PHIL BAKER, autor bestselera "Absinthe"

Kako ste došli na ideju da napišete knjigu o apsintu?

• Zanimala me dekadencija devedesetih godina 19. stoljeća, Oscar Wilde, ulice pod plinskom rasvjetom i cjelokupni ugođaj toga vremena. Ali, naravno, kad sam bolje proučio apsint, pronašao sam o njemu mnogo toga što ne pripada tome vremenu.

Još učim o apsintu, čak i sada kad sam završio knjigu. Netko mi je nedavno pisao da postoji stara sumnja kako je viktorijanski pjesnik Ernest Dowson, kojeg dosta spominjem u knjizi, bio Jack the Ripper, poremećen zbog ovisnosti o apsintu. Mislim da ta priča nema veze sa stvarnošću, ali da sam za nju znao prije, sigurno bih je uvrstio u knjigu.

Kako je riječ o najuspješnijem Dedalusovu naslovu 2002., što mislite da je privuklo širu publiku, izvan kruga zainteresiranih za dekadenciju?

• Osim svojom povijesnom stranom, ona je čitatelje zainteresirala zbog ponovne prodaje i uživanja apsinta. Knjiga govori o različitim markama toga pića, kako ga piti i o njegovu učinku.

Proučavajući biografije *absintheura* iz različitih vremena i kultura, jeste li zamijetili neku zajedničku crtu?

• Samodestrukciju, rekao bih, i to kod mnogo njih.

Zašto je apsint, unatoč tome što ga prate priče o uništenju, ovisnosti i smrti, uvijek privlačio ljude?

• Mislim da su, djelomice, baš to uništenje, ovisnost i smrt stvari koje su ih privlačile. Sličan je i odgovor na pitanje zašto ljudi vole horor filmove. Osim toga, možemo govoriti i o svojevrsnom glamuru zla.

Što je, po vašem mišljenju, razlog povratka apsinta?

• Do *revivala* je, posredno, došlo s padom komunizma. Zapadnjaci su apsint, doduše loš, otkrili u Pragu. Ljudi su bili iznenađeni da on uopće još postoji.

Zašto bi apsint, danas kad su dostupne sve moguće vrste droga, nekoga uopće zanimao?

• Za početak, bio je velika novost. Osim toga, apsint je alkoholno piće koje bez sumnje djeluje i čovjek je svjestan njegova djelovanja. Čini se da se ljudska bića i alkohol dobro slažu, iako je alkohol opaka stvar - pijete ga da biste se bolje osjećali, ali na kraju se ipak osjećate lošije.

Ima li ta ponovna fascinacija apsintom

veze s romantiziranjem dekadencije i glasovitim umjetnicima koji su ga pili?

• Svakako. Na kraju krajeva, to je ipak samo piće, ali ono ima nekakvu mističnu, gotovo mađičnu auru, čak i zbog samoga naziva.

Kako se taj *revival* apsinta očituje u različitim društvima i društvenim skupinama?

• U Londonu ga piju mladi,

trendovski orijentirani umjetnički krugovi, dok se u Sjedinjenim Državama, gdje je zabranjen, vezuje uz crnu magiju i gotičku subkulturu. Činjenica da je u Britaniji skup, a u Americi ilegalan, pomaže u održanju njegova kulturnog statusa. Da je jeftin i lako dostupan, vjerujem da bi uskoro bio vezan uz alkoholičare i status bi mu bio jadan. Upravo to se dogodilo u Francuskoj.

Trenutačno radite na knjizi o povijesti psihogeografije i životu Austina Osmana Sparea. O čemu je zapravo riječ?

• Psihogeografija se bavi "duhom mjesta" u gradovima, odnosno o tome kako svi mi koji živimo u gradovima u svojim glavama nosimo osobnu predodžbu toga grada, prilagođenu verziju grada u kojem živimo. Radi se o ozračju i sjećanjima, i smatram da je to važna tema danas kad gradovi postaju sve bljeđi i sličniji jedni drugima. Što se tiče Austina Osmana Sparea, riječ je o vrlo opskurnome, ali danas kulturnome, londonskom umjetniku. Ljudi su ga smatrali genijem i čudom, ali umjesto da ostvari veliku karijeru, posvetio se crnoj magiji i posljednje godine života proveo u anonimnosti u jednom podrumu u siromašnoj četvrti. Danas njegova djela skupljaju mnogi bogati ljudi, uključujući rock-glazbenike poput Jimmyja Pagea, Johna Balancea i Debbie Harry.

svijet na velika vrata s famom o "misterioznom, primamljivom i dekadentnom piću".

No, znalci su bili zgranuti nad britanskom, odnosno češkom, inačicom apsinta. Tvrdi da najbolji, ili najslabiji autentičnome, danas proizvode Španjolci. U zloglasnoj barcelonskoj četvrti Barrio Chino, u baru Marsella, obožavatelji apsinta piju ga prema svim klasičnim pravilima. No svi oni koji eksperimentiraju s apsintom moraju znati da, osim opijenosti i neuobičajene euforije, svako piće nakon

njega ima dvostruko djelovanje i da on vrlo brzo dovodi do ovisnosti, ludila i, na kraju, smrti.

"Što god apsint kome značio," zaključuje Phil Baker, "to nije vrč toploga juga. On je sintetski industrijski proizvod i, bez obzira na to o kakvoj se metonimiji radilo, ne potječe iz ruralnoga pejzaža, ni iz urbane kulture. Riječ je o esteticizmu, dekadenciji i boemiji Pariza i Londona 19. stoljeća. Ili kako to kaže reklama za jednu marku novovjekoga apsinta: *Tonight we're gonna party like it's 1899!*"